„ЗАСТАВА“ излази двапут у недељи, четвртком и недељом.
Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по величини врста, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 5, за сваки даљи пут 4 н. осим тога за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву а предплата и инсерати администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Новом Саду, у кући бр. 858. код златног једнорога.

Број 91. У Новоме Саду, у четвртак 14. новембра 1868. Год. III.

У Новоме Саду, 13. нов.

Аустријско-угарска црвена књига раздата је 9. нов. члановима делегације. Официјозни листови немогу да се нахвале те „најинтересантније збирке дипломатских акта из најновијег доба“ и држе, да се неможе ништа више пожелити, али „Вандереру“ ипак упада у очи „да о мисији кардинала Хајналда у Риму ни словца нема, да се говори о дипломатским одношајима са читавим светом само о Француској ни спомена нема. Нема више ни оног омиљеног уверавања о особитом пријатељству са Француском — као да се то сад већ само по себи разуме. То је ћутање важно; на сваки начин дипломате аустријске тим ће се изговарати, да није било ове године између бечког кабинета и владе Наполеона III. таких дописа, које би вредно било у „црвеној књизи“ споменути. То није немогуће, али тако је исто могуће, да су дописи са Француском такови, да немогу светлост да поднесу. Црвеној је књизи добро ћутати, али сунце ће светлити и над праведним, и неправедним а с њим ће и суд доћи, који ће показати да још нико није пропевао, који се свезао са 2. децембром, који је тако тајанствен и непоуздан савезник.“ Толико има сам дуалиста Немац на ту црвену књигу да примети, а ми с наше стране имаћемо идућег пута и коју више рећи.

Жестоко и сасвим самовољно поступање владе француске према опозицији, још је већма озлоједило расположење у земљи него што је пре тога било, тако, да и најкуражнији плаше се кад помишљају на будућност. И сами они листови, који о свом трошку цара бранише неодобравају сада његово владање. „Голоа“ карактерише најбоље садашњу ситуацију у Француској тим, што говорећи о свечаностима у Компињону, каже, да доноси последњи извештај о том, јер у садашњем стању није му паметно забављати читаоце са свечаностима дворским. „Преса,“ која је иначе најпитомији лист у Француској, брани опозицију, па говори владином листу „Франсу“, да би боље било, да моли владу да Француску од револуције сачува, него што напада на опозицију, која своју правицу неможе напустити. —

У Енглеској трају још избори за парламенат. Либералци су досад у већини, а по свој прилици и резултат свију избора показаће већину либералаца. Но ако и падне досадања Торијева влада, ипак немамо се ми јужни Славени ни од либералаца многом надати, јер њиов вођа Гледстон тера према истоку ону исту политику као и досадашња влада.

У Шпанији бива све већи и чешћи републиканских скупштина. Олосагин манифест, који оће изборно краљевство као оно у Пољској што бијаше, многе незадовољава, јер ће се тиме само династије умножавати. Изгледи су сасвим велики, да ће републиканци у кортесима бити у већини, само ако влада што дуже уздржи провизорију. За Прима се разнео глас, да је он у договору са Изабелом да принц од Астурије постане краљем ако му се обеђа, да ће он регент бити.

У Пољској или се још није угљевље од старе револуције угасило, или се на ново ватра подпаљује, тек као што из Волиније „Вандереру“ јављају, тамо још има „потајни народни судова.“ То потврђује и та околност што су по оним добрима, која су у последњем рату пољском конфисцирана и Русима продата зачестали силни палежи, а полиција неможе паликућама да уђе у траг. —

Руски официри у Волинији сасвим јавно говоре да ће војске, које су у Пољској, Волинији, Подолији и Бесарабији на пролеће у ратно стање стављене бити „јер се у истоку већ неможе дуже да држи.“ Кад узмемо те говоре у свезу и телеграм из Цариграда, који јавља, да се Турска оружа против Румунске и жељу нашу да једанпут и сужњима сине, онда нам се неможе замерити ако држимо, да пролеће неће без грмљавине на Балкану проћи.

У Италији републиканске агитације све се даље шире. Не само гомила републиканских журнала него и тако звани конортери и перманенти-журнали, нападају на монархију и династију. Особито се нештеди принц наследник, за кога се говори, да се повлачи за Французима и Ламармором.

У Кандији инсуреквија још није клонула. Од 30.000 бегунаца неће ниједан да се под турско господарство врати. А и по Македонији и Тесалији скупљају се чете, које само на прилику чекају, па да одпочну бој.

Прокламација кнежевских намесника у Србији лепо је у земљи примљена. У званичним новинама има услед тога из многих округа адреса поверења кнежевском наместништву. „Српске Новине“ званичан лист, говорећи о реформама, на којима садашња влада ради, изјављују, да је влада наумила да усвоји систему, која одговара духу времена и народним интересима, али немисли ништа октроисати. Народ нек сам то велико дело по својој жељи удеси.

Црвена књига.

I.

Увод. Немачке ствари. Унутрашњи развијтак и финанције државне према развијтку и финанцијама страних земаља. Северошлезвичко питање. Одношаји према Шпанији.

Спољашњи одношаји аустријско-угарске монархије за време од прве до друге делегације непрестано су задовољајућег карактера. Ако је и било у европским државама неких противних интереса и тежња, ако су владе, којих је дужност и жеља била, да се сачува мир, што је први услов благостању и напредку народа, и имале доста важних задатака да изврше, и ако се и јесу на гдекојим местима у страним земљама озбиљни догађаји збили, ипак није монархија ниједним питањим обште политике тако дирнута, да би јој могло у делу њеног унутарњег преображаја и ојачања што сметати. Непрестано је заједничка управа спољашњих послова имала пред очима, да таким сметњама избегне, и свуда је, где год је била позвана да свој уплив посредно или непосредно уложи, радила у интересу мира и мирног решења свију незгода, које су се појављивале.

У немачком питању нема царско-краљевска влада на оном гледишту ништа да мења, ког се држала у извештајима својима 2. јануара т. г. које је делегацијама поднела. Осим тог изгледа, да се у јавном мишљењу сасвим усвојило, да је то гледиште подпуно добро, јер ни од које стране није покушавано, да се приволе влада цара и краља, да другчије поступа, него што захтева уговор прашког мира, кога је услове она лојално примила. И према Пруској и северонемачком савезу, као и према јужним државама, влада је најопрезнијом бригом чувала пријатељске одношаје, који суседима доликују, и на које она много полаже. У том погледу од велике је важности за њу било, да у своје време начисто каже, да је она немачкој стрелачкој светковини истина радо наклоност своју поклонила, што јој се као изразу племенитих и дубоко укорењених симпатија учинити морало, али да она према тој светковини стоји као и према свакој манифестацији једне народности у монархији, која је из слободне воље и без уплива владина постала, и тога ради да се она унапред оградила против сваке консеквенције о политичном владању монархије, која би се из стрелачке светковине изводила.

И као што је царска и краљевска влада на то мотрила да одклони нове догађаје, који би могли шкодити њеном пријатељском одношају према Пруској, тако је исто држала, да је достојно и њена карактера и њене тежње за измирењем, ако и при даној прилици одбије свако разјашњење о несрећним реминисцијама, ма да се њима јавно мнење тако живо занима. И то ће јој се одобрити што, у намери да оно, што историји припада, од политике садањости уклони, неће о том ништа изближе да казује. Али би неправда била, кад би царско-краљевска влада уздизала своје пријатељско владање према суседима Немцима, а да уједно и неспомене добре и привржене осећаје, који живе с оне стране немачких граница монархије према своме негдашњем савезнику и после политична одељења. Особито је у извешћима својих заступника много сведочби нашла о живом и топлом саучешћу, које се у Немачкој показује према успешном развијтку садашња слободна уставна права у државама у којима влада хабсбуршка династија, као што је то иначе и у многим другим деловима цивилизована света. Опажајући важан морален добитак у том саучешћу заједничко је министарство спољашње урачунало себи у дужност, да то саучешће, колико год до њега стоји, поглавито дакле са својим органима одржава, да га оживљују и да га крепи да неклоне савладано злосутећим појмовима о тешкоћама, које су скопчане са тако великим делом. Мало само навода, па ће опет бити доста, да се означи уплив царско-краљевског кабинета у том правцу. Можда је овде најзгодније место, да се напомене, да је баш та далеко разграната симпатија према конституционалном развијтку аустријско-угарске монархије, министарству спољашњем олакшала, да одклони протесте спољашњих интересатора против финансијских наредаба,— што је унификован државни дуг и што се на њега камате плаћају — или бар да учини да таки протести непобију државни кредит.

Да се вратимо на догађаје на немачком пољу, ту нам треба још споменути, да је формално у толико по новом положају држава учињена промена у дипломатским одношајима, у колико је његово вел. краљ пруски у децембру прошле године оверовио краљевска посланика у Бечу и у име северног немачког савеза код њег. вел. цар. кр. ап. вел. и услед тога и њег. вел. оверовило свога посланика у Берлину и за оне послове, које краљ пруски у име северног немачкег савеза заступа. Аналогна промена извршиће се у своје време и у конзулском заступништву.

(Продужиће се.)

Српско народно позориште пред угарским сабором.

Кад ови редци увиде света у вашим поштованом листу, можда ће већ решена бити судбина народности, што живе у Угарској.

Три године дана је већ како се одпоче сабор, коме се крај навршује кроз који дан, сабор, ком нам толико пута обећаваше решење животног нам питања. Ево дочекасмо да се одслужи вечерње свецу, што се зове решење питања народности. По јеку звона овог вечерња видимо какав је светац, — по дебати о српском народном позоришту видимо, шта нам ваља чекати у питању народности наше.

Ево сад, колико је можно, опширан извештај о тој дебати, која је пуна карактеристика, о којима ћу ниже рећи коју речицу, — нек се зна!

Буџет министарства унутарњости имаде једну пошту, која овако гласи:

„Даје се државна помоћ од 58.000 фор. мађарском народном позоришту.“

Кад се ова пошта прочитала, устане Милош Димитријевић и рече: „Поштовани доме! Ради помоћи народног позоришта одређено је 54.000 фор., и ја не подижем свога гласа против тога, него сам на против готов живом речи изјавити, да одобравам одређену квоту, — али ја устајем са тога да опоменем пошт. дом на представку управе српскога народног позоришта, што је управљена поштованом дому, и у којој је моли за државну помоћ. Као што видиш ова се представка није узела у призрење, када се склапао буџет; а пошто је задатак и цел тога завода, да негује српски језик а тиме и српски народ, и пошто је поштовани дом у буџету министарства просвете на 8 листу одобрио 290.000 ф. на цркве, на 20. листу опет 63.000 фор. ради подпомагања разних народних завода и ради унапређења научних цели, тако дакле скупа 353.000 фор. од које суме моја црква и учени завод мога народа није добио ни једне потуре, то мислим, да је и правично и праведно, да поштовани дом одобри искану помоћ српском народном позоришту, јер ако је пошт. дом одобри, само ће одговорити духу своје адресе, пошто у адреси од 1861. године ово стоји: „при стварању закона, кои се тичу користи разних народности, следоваћемо начинима правде и братства.“ (Жагор.) Сад је дакле ту прилика, да поштовани дом у адреси задану реч своју делом замени и да одобри српском народном позоришту помоћ од 5000 фор.; (одобравање) а мој предлог што се тога тиче, усуђујем се да га писмено поднесем: Предлог: После 10-те поште нека дође овај став: „Утврђује се државна помоћ од 5000 фор. српском народном позоришту.“

Барон Бела Венхајм мисли, да се тај предлог не узме у обзир, јер ће онда кашавско и дебрецинско или ма какво друго позориште моћи искати државне помоћи; овде не треба толико у обзир узети помоћ мађарског народног позоришта, колико унапређење певања, свирке, опште културе.

Алекс. Николић мисли, да би ваљало или свако позориште подпомоћи или ниједно. Позивајући се на законски предлог о народностима, чини му се, да је ту прилика показати, да је свака народност равноправна.

Паво Њари одобрава 5000 фор., али не српском народном позоришту него српском новосадском позоришту.

Лоњаји министар финације: Да се у овој пошти даје из општих прихода извесна помоћ мађарској драми, мађарском позоришту, онда би природно било, кад би се породила така жеља и у корист осталих народности. Али се у буџету иште она свота ради унапређења певања и свирке; а музика је једна главна грана уметности. Кад би се дало српском новосадском позоришту 5000 фор., онда би се са правом могло искати, да се још већма подпомогне пештанско народно позориште. Треба узети у обзир, да се у свима изображеним државама ради подизања главне вароши и у овом погледу грдне жртве приносе, у толико више, што је културно стање главне вароши — са обзиром на народ, не искључујући народности, — питање од велике важности. На основу начела штедње не би желио, да се одреди помоћ таком позоришту, које се ограничава само на драматичне представе, него нам ваља према нашим силама да приносимо жртве ради развића музике. (Одобравање.)

Јован Храбовски налази, да жеља Срба ваља није само правична него и праведна.

Иванка Имре мисли, да би ваљало да се даде помоћ али у смислу предлога Њаријевог.

Фрања Деак неће да следује у питању народности другом начелу, него што види да је праведно. Говорника неруководи то, у колико ће бити задовољан овај или онај члан ове или оне народности, него у колико ће бити задовољена правда. Не држи да се слаже са правдом, кад држава — која је у политичном погледу једина и неразделна мађарска држава — из општи доходака само једноме народу, једној народности даје помоћи. Зато мисли, или ваља свима народностима дати, или ниједној. (Одобравање.) Ако нисмо у стању — вели — да подпомогнемо сваку, а оно немојмо дати ни овој. Срамота је и стид за народност мађарску, ако оно неколико хиљада форинти као поједини грађани неби умели накупити мађарском народу. Ако немамо начина да припомогнемо свакој народности, онда немојмо давати ни себи. Не брани ни мнење финанцијског одбора, да се даде помоћ мађарском театру, не брани ни предлог Димитријевићев, да се и српском народном позоришту даде. Нека се из буџета избрише пошта од 54.000 фор. јер није рад да брани неправду ма да и сам отуд хасне има. (Одобравање.)

Милош Димитријевић: Када сам предложио, да се даде српском народном позоришту помоћ од 5000 фоор. нисам мотивао мој предлог тиме што се даје мађарском позоришту 54.000 па зато да се даде и српском народном позоришту; нисам тако мотивовао мој предлог, па зато не могу бити једнога мњења са послаником г. Фрањом Деаком, да се бришу 54,000 фор. што у предрачуну за мађ. позориште, та у почетку моје беседе сам изјавио да их одобравам свесрдно! а кад ово опетујем изјављујем по други пут, да сам искање помоћи за српско народно позориште тиме мотивовао, што се у буџету министарстарства просвете одобрило 353.000 на црквене и научне цели, од које суме моја црква није добила ништа, и да је са тога правично и проведљо, да се подпомогне и српско народно позориште. Препоручујући мој предлог усвајању пошт. дома изјављујем по ново, да одобравам 54.000 фор., као државну помоћ мађарском народном позоришту.

Берзенцеји Ласло жели да се одобри помоћ од 5000 фор.

Јосиф Ходошију брани предлог Деаков. Одговарајући министру унутрашњости вели, да просвоту не треба само у главној вароши ширити него у свима крајевима државе.

Председник моли, да устану они, који бране мнење финанцијског одбора. (Учини се.)

Мњење финанциској одбора, што се тиче

помоћи од 54,000 мађарчесом народном позоришту усваја грона већина сабора.

Пошто се диже предлог Милоша Димитријевића, препоручује Паво Њари свој предлог. На то

Милош Димитријевић: Поштовани доме! Принуђен сам да подигнем још једанпут свој глас пошто г. Њари предлаже да се искана помоћ неда српском народном позоришту, него српској новосадској позоришној дружини. Кад би ми само то било пред очима, да се искана помоћ добије, и да наше народно позориште дође до новаца, ја би се можда упустио у погодбу што се тиче речи „народно,“ па би можда пристао у предлог г. Њарије. Али пошто ја то немогу ни за коју цену учинити, и пошто сам са мојим предлогом уједно на то смерао, да овај сабор узме на знање постојећи факт, постојеће српско народно позориште, а и што није могуће, да се шта одобри српском новосадском позоришту, јер оваког позоришта, бар под овим именом нема, (Гласови: „онда недамо ништа!“) то сам дужан изјавити поштованом дому, да ако се одобри српском народном позоришту помоћ од 5000 фр. онда се то одобрава текоме телу, које фактично, бар под тим наслоном не постоји; изволите дакле факта увети тако, као што су, и немојте од мене искати оно што је немогуће, него вас молим, да одобрите помоћ српском народном позоришту. Упада ми јако у очи, што поштовани дом запиње у том, што се речено позориште зове „српско-народно“ а овамо је сам сабор годиое 1861. дакле не у тако згодним приликама у једној од својих адреса рекао: „И сама српска војводина, која је за љубав српском народу основана, била је само по имену српска,“ ако докле није било сабору од 1861 године страшна реч: српски народ“ не мојте га се ни сад страшити.

Њари: Пошто по речима Милоша Димитријевића српског позоришта фактично нема, то он — Њари — повлачи свој предлог натраг, јер не види му основа.

Председник постави питање и читав сабор одбаци предлог Милоша Димитријевића, за који су само 6 словом шест посланика гласали на име: три Србина: Милош Димитријевић, Александар Стојачковић, Александар Николић, и три Романа. —

— Ето оделуженог вечерња пред решењем питања народности.

Пре него што би неке карактеристике из ове дебате изнео, и нешто, што се иза кулисна те дебате догодило, можда неће излишно бити, да напоменем, да је онда, када је претресан био будет министарства унутарњости, био управо на реду будет министарства правде; ова је измена у реду учињена а већина наши посланици незнадоше за њу, те се тако не десише на сабору, и не мислећи да ће ствар српског народног позоришта доћи на ред, а беше већ близу 2 часа после подне, када се са грдном већином угарског сабора против шесторице изрекло, да српског народа нема. —

Ово ради извинења наших са сабора оном приликом одсутних посланика. —

Деак је рекао, а његова тако снажна реч паде пред већином сабора, али је остала пред светом. Неправда је учињена! Мађарском народном позоришту ваља помоћи са 54.000 фор. а српском народноа позоришту не сме се помоћи, зато само, што је народно. Нека се одрече тога имена, нека у разне крајеве српског народа пошаље натраг оне знојем заслужене и свесрдно приложене паре родољуба, нека се растроји тај са тешком муком оживотворени завод српскога народа, и нека новосадска општина из своје касе подигне варошки театор, што би се „могао“ звати српски али нипошто „народни“ — онда и само онда би већина данашњега сабора могла пристати на то, да даде помоћи том српском варошмом позоришту; ако се међутим и том приликом неби усвојило мњење његове ексцеленције г. Беле Венкхајма, да се и у том случају неда српском варошком позоришту помоћ, јер би се иначе морало дати и Кашавском и сегединском и дебрецинском и другима редом. Да дивне ситуације — положаја — приликом горње дебате!

Српски посланик иште државну помоћ позоришту свога народа — левица, која је у мањини, дала би ту помоћ, али не народном позоришту него новосадском, а Деак, који је у горњој већини он недаје ни своме рођеном, како да не учини неправду одбијајући жељу српског посланика. Међутим већина сабора напусти у тај мах свога вођу, како би тако пао и српски посланик и левица и Деак, те да одржи међан финанцијски одбор, а односно мађарско народно позориште. Али шта значи то: левица даје? И опет левица је давала не само јавно, пред лицем сабора, него и испод руке, говорећи српском посланику! „Hadd el a nemzetet! Megsavaznk!“ (Окај се народа, па ћемо одобрити.) Врло је јефтина та цена господо са левице; Та и један намештај у грофовској соби стоји више од 5000 ф. а ви хтедосте по ту цену одкупити српс и народ, који је више потрошио своје племените крви за своје народно одржање, него што је сва ваша аристократија потрошила шампањера.

Па ваз што није нестало српскога народа крај својих грдних жртава, неће пасти ни српско народно позориште док је српских родољуба. Пре ће српски народ у самим крајцарама накупити 5000 ф. него што би допустио да му за ту цену одкупи мађарски сабор — народност.

Рекоше том приликом, да је просветно стање главне вароши питање од великог замашаја. А просветно стање српског народа и осталих крајева у држави? Та то може бити ма како. Пешта нека се диже и шири, у њој нека је вештина, уметност, књижевност и просвета у мађарском оделу заступљена, у њој нека је усредсређено све, што једну државу чини великом; та чланови делегације немачке, који се сада овде баве, па онда и силни странци, што у Пешту врве, ти ће по Пешти судити културно стање Угарске — и с тога ваља да нађу у Пешти културу, да је на једнаком ступњу са осталим великим варошима. Благо народима под круном св. Стевана! У ладовини пештанске културе нека се одмарају и умарају — а свет ће да поштује културно стање Угарске, гледећи изображену Пешту. Та и тако је данас овладело начело, да се свету замазују очи; — а Пешта је опредељена да буде културна маска која је на лицу народа, што живе у Угарској! Да смо срећни!

Могло би се још много више говорити о равним карактеристикама, што су изишле на видик приликом дебате о српском народном позоришту, али је бадава говорити њима, кад нас наши „спаситељи“ и тако нечитају, а и ако нас читају неразумеју нас, или боље — неће да нас разуму.

Једном речи; Начело правде у питању народности, што га је бранио Деак нашло је одјека у његовој већини, али наопаког; па би сад само још то хтео да знам, је ли се уверио г. Александар Николић (види горе његове речи) о томе, да у Угарској нема равноправности међу народностима. Српски је народ бар са своје стране уверен, да спас његов лежи у њему самоме, по речима: Помози сам себи, па ће ти и Бог помоћи па ти онда нетреба ни помоћ од већине данашњега сабора! — М—О.

ДОПИСИ.

= Из **војничке крајине**. Они тамо горе, што се најмише, ће с нама, т. ј. војеном крајином управљају, мисле зацијело да су нас са свијем усрећили, са онијем реформама што нам их пређетос дадоше; јер сад лијепо умукосмо. Ама не умукосмо ми зато, ми ни досад небесједисмо много. Те реформе... ко кадније ништа ни било. Најглавније у онијем реформама, чини нам се, било је да нам Чивуте наринете, па нам их с оним другим ко осладисте. Па напошљедку што би и говорили вазда, кад нам је баш красно. Та наше школе, па и основне, њемачке су; наши оцеви, ујаци и браћа — фелбабе, капрали и шлајбери, све сама госпоштина брате; па да видите натписе по јавним мјестима, све ти је то брате „тајч“ као да си у крајву „ober dem Manharts-Berge.“ По свијем скоро главнијем мјестима пуковнијским саградисмо, бога ми крвавијем знојем, неке велике зграде, а на њима пише великијем словима, ама опет „тајч“ „K. k. Militärschule.“ Није то шала! Ту ће нам, веле, ђецу цабе отуђивати. Или мислите да неће?! Упитајте ту браћу нашу што сабље носе, знају ли што о нашој историји?! Окамењени ће те стати, кад чујете да не умију ни српски говорити.

Та рашта не дижете гимназије и реалке, господарске и занатлијске школе, то нам треба. Не дижите милитаризам, та он деморализује, он германизује, он нам уби народ! А зар то ви пече. Чувамо вам кордун, је л' те? Већ се научисмо и спавати у војничком руву, дакле смо спремни сваки час — а и на броју смо, је л' те?! ако вам устреба људскијех глава, па куда ћеш љепше. Али ето белаја, нама није баш повољно. Ви мислите што сте нам натукли тај војнички клобук с двоглавнијем орлом, и преко очију и ушију, да нити видимо, нити чијемо, па сте се љуто преварили.

Ко гођ је помно пратио наше околности и ствари, могао је примјетити, неко трзање макар, овог под крутом управом војничком стегнутог дјела народњег, у онијем тренутцима бар, који се озбиљније тицаше судбине народа српско-хрвацког уопште.

Тако и протестовасмо у нашијем органима још онда, кад се одпоче хајка на народне људе у Троједници, и кад се дочепаше владе мађарони, и кад оно добисмо за банска намјестника неког господина Рауха, што код нас амо, одма невјероваше, јер су наши банови друга имена носили, и јер је ово име тамо по онијем предјелима Европе обичније где људи никако бркова не носе. Ми и народна странка хрвацког сабора, која је добро учинила што је иступила, ми смо једно те исто, дакле осудити морамо и ту нагодбу и све послиједице што би из ње проистекле. Јест толико свијести имамо, да тако мислимо.

Ето и опет велим, да се варају они који мисле, да крајишници не воде о ничем бригу, а особито о браћи својој. Кад је њима добро и наше срце игра — а кад су они у невољи и ми шкрипнемо зуби.

Али ето голема јада, никад добри вјести, него све горе и горе. Те и тај закон о народности, што га стекосте или ћете га стећи ви браћо у Угарској. Заисто се чини грдна брука тијем законом нашем народу, и ми држимо, да ће сложно све ма и најмање општине наше у Угарској јуначки на ноге стати, и бацити тај безобразлук онима у образ који га другама намјенили бјеше. А Мађари зар заборавише што је било 1848. године! Или мисију ли они да смо ми сад луђи но онда, или да смо и ми заборавили! Нисмо не! 40000 удовица, које ми сами ранимо без ичије милости, не дају нам заборавити; они су нам живи спомен, да се борисмо за самосталност отачбине и слободу браће у Војводине, и за ништа друго. — а вами буди и на даље просто мислити, да се борисмо и за још нешто!

Р. Б. У **Грацу**, на св. Аранђела. Дакле давно очекивано време приспеде већ једаред, које су сви немађарски народи у Угарској живећи, а особито ми Срби са великим нестрпљењем исчекивали. А то је оно доба, кад ће већ једном, да домили питање о народности на дневни ред.

Узрок и основ, зашто смо ми сви немађарски народи, а на по се ми Срби то време тако жељно исчекивали? врло се лако даје, тиме растумачити и увидити, што мишљасмо; да ће решењем тог питања, синути нам сунце боље слободе, правде и равноправности, што ће тиме да нам се испуне праведна наша захтевања и да нам се потврде она света, необорива и незастарива права наша, која смо ми Срби силеном крвљу наших дедова, а и самом нашом, крвно и мучно заслужили. Даље исчекивасмо и зато, што хтедосмо да увидимо, које вера, ко ли невера т. ј. да се уверимо, хоћеду ли садашњи „велесилни“ и „велможни“ господари Угарске — Мађари, она своја обећања, која су нам навек, док беху у невољи и потиштености обрицали, сада савесно и поштено испунити.

Но сад смо бар у стању на све, без претеривања, ово рећи: лепа надо таштa ли си била, лепи снови сањарије саме; јер на јави инако се збило. Место слободе, хтела би мањина, истина сада осиљена — а то су „слатка браћа наша Мађари“ — да постану ковачи, који ће нам, на срамоту 19. века, да скују ропске ланце. Место правде и равноправности, ничу краљевски комесари, којима би пре приличило име „зулумџије“. јер таке нечувене зулуме чине, да би се пред њима морали поклонити и застидити и сами они у Турској; даље видимо, како се баш са намером на то иде, да нам се наши најбољи и најзаузетнији браниоци права наших, морално убију и да им крила пребију, и за то све на жалост, служећи се таковим ниским и подлим средствима, да нам је самим зазор наново их све рећати. Место да нам се права наша потврде, укидају се и под ноге бацају и сама муниципска права наша.

На послетку, што је још најгоре и најжалосније, поново искрсну „новопрерађени“ предлог Мађара о народности; који, да су Мађари најгласовитије сатирике светске дозвали, неби ови при највећем њиховом напревању, у стању били такав предлог сковати, који је на то намењен, да задовољи све мађорске народности у Угарској.

Али ипак неклонимо зато духом, него се тешимо сад оном лепок изреком нашом: „Где несреће ту и среће има;“ јер Мађари су ипак то тиме учинили, да смо им сад то њихово демаскирано лице видили, да ће баш због тога свест српска још боље пробудити се и слога међу Србима још чвршће угврдити, те да ћемо сви скупа, заједничким и неуморним силама и уставним средствима на браник стати, да бранимо наша света права. А нама Славенима у Угарској, засад ништа нужније није, него да узмемо ту девизу: „само слога Славене спасава.“ —

Са великом радошћу читасмо у „Застави“ ону изјаву честитих Панчеваца и потпуно је одобравамо. И мислимо, да треба а особито сад, да сви свесни Срби то исто учине; јер тиме ће да се обезоружа тај „делија,“ који је и ону изјаву само из личних и материјалних узрока у свет пустио, мислећи, да ће бацајући се блатом на г. др. Милетића оцрнити овог, и да ће показати неком и неком, да г. Милетић неваступа жеље свију прави Срба, него да и он „момак“ има ту коју рећи и да се на његову реч и моћ, нешто рачунати има.

(С.-...ић) Са **Српског приморја** 30. окт. Одиста биће вам за чудо, што непримате од толико времена гласа са српског приморја, и ако вас нисам Бог је дао ни научио много; али би требало да сте ме већ познали, па би онда нашли ласно узрок моме ћутању: знате да се ја нерадо бавим са лакрдијама што се збивају по нашем (далматинском) политичком пољу у којима излази „primo uomo“ некакви Лапена, а „ultimo“ сажаљења достојни наш владика Кнежевић; а о вашем каквом питању овамо се, барем на јавност, и не истиче нити разлаже. Тамо код вас истина, покренуло се некакво веље питање о народности, те вас је јако уздрмало, али ја, осим што бих вам у име овостране ваше браће могао рећи, да се нимало неплашите, да су иза леђа ваших хрпе народа српскога све до синњег мора, да сте ви у много бољем положају него Мађари, и да је њима много више хитње и користи са својим се сграђанима измирити него ли вама, — осим овога, ја невиђу баш те важности у решењу тога питања, како се оно решило, јер је сасвим зависно од источог за нас правог животног питања, па ће ово одлучити и вашу и нашу, а то је једна, па и мађарску будућност. Дакле неостаје нам него мирно али приправно будућност очекиватг, јер је она — наша. — Српски соколови — Црногорци приправни су и вребају и ватају прилику да га већ једном свршe са својим неверним комшијама? Јел те да изгледа то исто као да вам пишем да су „Турци у Босни“; зар су се када и остављали велике српске мисли ти стубови наде у лепшу будућност српску? О, куд те среће, да су нам такви и они који би могли бити.... Радостан сам што сам у стању са најчистијег извора — кад је реч о Црној Гори — побити све оне немиле гласове што су нека нечиста пера у последње време хтели разасути по новинама, као да су Црногорци попустили Турцима, а особито се нагласивало на кап. Пејовића, па и неки дописник „Србије“, али се за овога види да је примао за готово штогод му је ко продавао, јер што једном јави други пут побије; али да се лажи нерасипљу треба добро пазити какви су извори па онда јавности предавати. Ево у чему је ствар: имало се изравнати неки спор што је постојао између турских и црногорских поданика због неких земаља што су улазиле узајмно у туђе границе, и то је све; а граница се није дирала, него ето је какву је европејска комисија назначила. Ово само мимогред. Али се небих био још наканио да вам пишем да не учинисте места у вашим стубовима ономе одговору из Београда „Кореспонденцији“ и „Застави“ усљед њиова обзора на току ствари у Београду.

У томе се чланку забавља споменутим листовима што су прихватили некакве немиле гласове по регенство српско и усљед њих управили неке чланке без икаквог „вишег погледа политичког“; па да се побије важност свему томе, у њему напомиње једно лице свему српству мрзно као прекобрлинска дописника „Кореспон.“ побуђеног познатим његовим намерама. И заиста би било забавити свакоме, кад би поменутом човеку веровао а на дела, која најбоље говоре, необазирао се. Но што ћемо онда када се дела подударају са његовим ријечима? Вероваћемо да су га нечисте намере побудиле да то на виђело изнесе, али му оне ипак нису кадре истину побити. А та је истина, да слаба знака свог живота даје, да слабо досад одговара очекивању оно регенство што са онаковом радошћу би поздрављено од свију српских либералаца. А да ову истину подкрепим, питам која је главна и животна дужност владе српске у садашње доба, и је ли се те дужности лаћала? чини ми се да је та дужност: радња за слободу и уједињење притиснутог српства; а колико се у томе смислу радило нек сведоче оне слободњачке чете и друга помоћ што је из Србије пошла бугарским јунацима у помоћ. Ако ће се наводити да је регенство до сада имало другчијих дужности, као: да утврди потресени престо, да уздржи мир у земљи и достојанство споља, то су само зачепице, јер се престо није ни потресао, а мир у земљи и достојанство споља, то је свест народна сачувала, која је и њих на регенство ставила. Ја не желим одрећи влади да није млого којешта у внутрености поправила, али за те поправке мало ко може знати а најмање несрећна браћа по Босни и Старој Србији. Писац чланка позива се на Грчку и Румуњску, како оне ништа нераде, за сада, него очекивају бољу прилику; а и ја бих се случајно на исте позвао, да се Србија на њих угледа, па да барем и на пола од њих помаже ослобођењу на истоку: јест, напола; јер нетражимо да влада јавно рече пред Европом да се „неможе“ одрећи симпатија за несрећном браћом и да стави у државне трошкове помоћ која се тој браћи чини, као што ради влада у Атини; него барем тајно да се припомогне, као што се од љетос у Румунској чини: а то има право сваки Србин истраживати од владе српске. И тако невреди ништа извињавање поменутог

чланка за пасивност владину према бугарским четама и да завојшти на Турчина, онда, кад се то може друкчије постићи. Али надајмо се да нас неће и ово „пролеће“ преварити, надајмо се да ће већ једном Србија добити државника који ће испред догађаја корачати у сусрет им, а не за њима се вући.

Што се приписује у заслуге владине што су се кривци нашли у топчидерском догађају, то је можда највише одговорила нашим надама, пошто је уклонила и сенку сумње, коју бијаху нечисте душе на прве српске синове бацили; али што се казни тиче, ту ћемо онда честитати српској влади када уклони поводе, који проуврокују казни. Дух данашњег напредног времена изразио се већ по толико пута, да су осуђеници више несрећни него криви, те да их људство има више сажаљевати него осуђивати, јер да се који министар нашао у околностима Марићевим, а ови на столици првога, неверујемо да би био Марић свеједно у несрећу упао а не први. Једном речи: нек се уклону узроци па ће одма ефекта нестанути и онда ћемо са радошћу поздравити младу Србију.

Биће те чули, како је наш врли архим. Петрановић пренио кости архим. Зелића из Пеште у манастир Крупу у Далмацији, да би последњу вољу покојникову: да му кости у отечеству почивају, — испунио. Племенитост и узвишеност овог патркотичног дела најбоље се у истом делу огледају, нити би их вадро било највештије перо лепше представити, зато и остављамо истом делу нека говори; али неможемо да овде јавно не дадемо израза благодарности и обвезаности, коју данас осећа Далмација прама вредном и многозаслужном свом сину човечном архимандриту Петрановићу: нека би му свемогући љета продужио, да му се барем од чести благодарно отечество за његова живота одужи! нека би био за узор осталом српском свештенству.

Записник

другог јавног учитељског збора у окружју бачко-поттијском, месту С. Бечеју, који је 12 септ. 1868. држан.

(Види последњи број. Продужено.)

Бр. 4. г. председник повива г. Ђ. Марковића уч. Пселског, и г. Ђ. Глибоњеског, да први о Буквару, други пак о Читанкама по закључку I. учит. збора, своје операте поднесу.

Збор увидећи, да претресање истих предмета врло много времена изискује, зато одређује један одбор, који ће их прегледати, и извештај свој сл. уредништву „Шк. Лист“ послати, да га у свом велецењеном листу печата. — У одбор пак бирају се ова лица: за први предмет: Лаза Поповић, Ника Кирић, и Алекса Докић; а за други: Стеван Жекић, Драгутин Дадић и Лазо Јосимовић.

Бр. 5. г. Д. Дадић предлаже, да закључак сентомашког учитељ. збора, у погледу дијецезални зборова, код вис. уг. министарства, и овај наш збор подупре, како би се исти што пре држати дозволи и, јер би тим шири деловруг радње задобили.

Ово се оставља срп. сабору, јер је изглед, да ће се скорим састати, и закључке своје прво о школама предузети. — Но ипак и донде збор умољава г.г. Ђ. Глибоњеског, М. Дејановића и Ст. Жекића, да молбу у погледу тога вис. министарству поднесу.

Бр 6. г. Ђ. Гојковић, ставља питање: које при предавању науке вере пододговоран, учитељ или катихета, особито где је овај други наплаћен зато?

Збор се изјашњује: да су катихете наплаћене свагда пододговорни, а и сам им је задатак „науком вере бавити се“, учитељи пак исту са осталим предметима у свезу доводећи, дужни су само понављати. — Г. Ђ. Лудајић овоме додаје: да би се у оваком случају свако неспоразумлење између учитеља и катихете избегло, од прке је нужде, да наплаћене катихете, бар један курс од 6 недеља слушају, и из начина предавања науке вере, пред одређеном комисијом испит положе, јер се опажа, да вероучитељи метод непознају, и наведену науку, која је средотачје свих осталих наука, деци на памет бубати дају, без да им и педесету протумаче.

Бр. 7 г. Лазо Поповић, жели да се именује један одбор од 5 лица, који ће предлоге зготовити, и збору по подне на претрес поднети.

У одбор тај буду изабрани: часни г. В. Ракић као председник, Лазо Поповић, М. Дејановић, Ђ. Лудајић и А. Докић као перовођа.

Са овим се седница заврши у 12 часова и председник је за пола на три часа по подне закаже. —

По подне изаслани одбор од петорице следеће предлоге подноси збору на решење:

а) о школском запту. б) Које певање да се усвоји. в) Ако у школи свију средстава нема, на кога да се учитељ обрати, јер се зна да наредаба има, у којима се општинама иста набавити налаже. г) Почем су деца дужна вртарству, свилоделству и пчеларству обучавати се, — но у коликом кругу, као и која деца, па и у том случају на кога да се учитељ обрати, ако школског врта нема? д) О шегртској школи. е) О механичном читању. ж) Одбор препоручује збору, да за идући састанак неколико предлога одреди, у погледу обучавања у народ. школи, о којима би сваки учитељ дужан био своје мнење дати.

Бр. 8. На предлог а) „о школској казни“ Докић као известач одбора, говори по упутству, с тим додатком: да ако се до такове неприлике дође, да се дете и телесно казнити мора, то нека се иста казн свагда у присуству местног школ. одбора, и дечијих родитеља изврши, па ако последњи учествовати неби хтели, ипак им до знања ставити ваља, какву је дете погрешку учинило, и какву је каштигу примило.

Г. Ђ. Глибоњски је, да се телесна казан сасвим изостави.

Овоме је г. Т. Влашић против, наводећи, да би то само онде могло бити, где је домаће васпитање добро. Затим вели: „како му је један ученик двапут из затвора утекао, и пита шта са таковим чинити ваљ“, кад се зна да закључан бити несме.“

Решено је: да кад би учитељ у оваким и овим равним неприликама ладнокрван остао, то би онда свој ауторитет пред децом сасвим изгубио, а чим овога учитељ изигра, у тој школи неможе дисциплине и успеха бити. Зато збор сваком учитељу оставља децу по свом разсуђењу да казни.

Бр. 9. На предлог б) „које певање да се усвоји“ говори Докић, да се приметити даје, како се по гдекоји мести слабо на то пажња обраћи, и има места где деца тако нескладно без икакве хармоније певају, да слушалац или уши затворити, или из цркве бегати мора. Ово бива због тога, што има учитеља, који оћеју неко по свом увиђењу преиначено певање да заведу, необзирући се на то, да то баш народ од цркве и побожности, која је у нашем народу и по себи мала одвраћа.

Збор закључује, да се сваки учитељ има најстрожије придржавати оног певања, које се у приправничком заводу у Сомбору предаје и учи.

(Свршиће се).

Суђење саучесницима кнежева убиства.

(Девети дан.)

(Свршетак.)

Председник: По изказу сведока изилази, да се на вама опажао страх од одговорности; кад сте дакле имали законе намере, нашто та плашња. Обт. Што сам се бојао, да који ђак неће о свом трошку против реда и закона радити, а ја ћу морати за то одговарати.

Пред. То све доказује, да ви нисте држали скупштину ради оне цели, коју напоменусте. Правно је доказано, да су завереници имали намеру, да се после убиства са своји присталица на јавни мести искупе, да на владу и полицију нападну; и ви сте у исто време ђаке пред велику школу искупили — то се лако даје у свезу довести са оним планом. Како разјашњавате ви то, кажите суду шта ви мислите о том. Обт. Злочинац, који је против мене говорио доцније је сам одбеђења одусто, признав да је измислио тужбу. Да су завереници имали намеру, после убиства кнежева револуцију да начине то се разуме, то им је напоследку и била тежња; али ја нисам ништа знао за заверу, и сакупио сам ђаке тек после убиства кнежева, јер нисам пре тога имао никаква повода томе. Што се у исто време догодило, то је случајно, ма да је сасвим наравно.

Држ. тужилац. Што је Љубомир Радовановић узео своје речи натраг, то ништа недоказује, јер догађаји обтуженог у зло уваљују, а ти остају навек исти.

Одустајање од пређашна исказивања, то је што обично код злочинаца, од којих ниједан није ништа признао, нити друго издао, док овај није сам признао. Узмите само ово на ум: Љ. Радовановић је казао: „Драгиша Станојевић ома ће после смрти наћи се са своји ђаци на сокаку да нас подпомогне“, а то је доцније збило се. Дакле у том није ништа измишљено. Обт. Та околност неда још права да се на мене што сумња; на сваки начин мого сам се као професор само са ђацима договарати, зато је казао Љубомир да ћу га са ђаци ја подпомагати. Но то је напоследку била само Љубомирова комбинација, јер што нису његове колеге исто против мене говорили?

Пред. Ви сте се састајали са Пајом Радовановићем и са Симом Ненадовићем. Је ли то било пре или после пута у Темишвар?

Обт. О том вас немогу позитивно известити, ја већ немогу више да се сетим. Пред. Ви сте казали, да сте пет пута имали са Симом Ненадовићем договора. Је су ли ти договори били без сведока. Обт. Код Симе Ненадовића скоро навек скупљало се весело друштво. Пред. Јесу ли ти састанци били ноћу, и често до после поноћи: Обт. До једанајст полак дванајст сати биво сам код Симе, али никад дуже. Пред. Али Катарина Химел сведочи да су ваши разговори трајали и до 2 сата после поноћи. Обт. То није истина. Пред. Што нисте вашем колеги Ц. казали, што вам је Младен Ненадовић саобштио, да је кнез погинуо? Ви сте се правили, као да ништа незнате? Обт. Ја сам се журио брзо, па нисам ни помишљао на диван. У том мом ћутању нема ничег подозривог.

Пред. Ви сте казали, да сте тели у Женеву да путујете. Што сте се вратили натраг из Темишвара.

Обт. Што ми се чинило да ми будућност није обезбеђена, а и жао ме је било да родитеље у бригу бацим. Осим тога породила ми се у сну мисао да се натраг вратим. За чудо, рекао ми је отац, кад сам му то приповедао, да је у исто доба молио се богу, да ме на прави пут изведе.

Пред. За докле сте узели путну карту у Вршцу. Обт. До Беча, до Женеве нису се давале карте. Председ. Па ди је сад та карта? Обт. Ја сам је бацио.

Чита се испит Паје Трифковића, у ком признаје Трифковић да се састао са Пајом Радовановићем у Темишвару, који му је неколико револвера и велики ножева донео.

Пред. Отуд се види, да се тај састанак догодио онда кад сте ви у Темишвару, били ди сте околишећи доспели а даља свеза сама се по себи зна. Обт. Ја сам околишио, што сам без очина допуштења одпутовао, због чега сам и молбу за одпуст из Панчева послао. Ја сам добио од оца новаца и задржао сам за мој план. Нити је Трифковић нити пак Радовановић казао да се самном у Темишвару разговарао.

Пред. Пред комисијом рекли сте, да нисте никад пред судом били; али се из акта види, да сте већ били једанпут тужени, што сте преварили једну девојку? Обт. Осуђен нисам био никад. Уобште против мене није никакав процес вођен, мој је отац дао девојци 20 дуката, и стим је посо био свршен.

Седница је у шест сати у вече закључено.

(Десети дан.)

Седница почиње у 3 четврти на девет. Пред полицијом силан свет. Судница и предворје пуно натучено.

Најпре је саслушан сведок Дунић који доказује кривицу Лазара Милојковића. Затим је наново изведен обтуженик др. Станојевић.

Пред. Ви сад имате последњу реч да кажете. Обт. У свему и свачем побио сам већ тужбу државна тужиоца. Али тужилац остаје успркос мојој обрани при тужби а није моје доказе ни оборио. Ја мислим, да би требало да се господа Миша Анастасијевић и Гарашанин запитају, да ли су у вече 11. јунија оде били, јер то сам ја у моју обрану навео. Ако је суд и сам уверен да су они онда оде били, онда ји да боме нетреба питати. Цел моме путу била је да у Женеву идем а не у Темишвар. Осуђеник Љубомир Радовановић узео је своју реч о мојој кривици натраг — он је то морао учинити. Он је признао Марићу да је лагао, кад је казао за мене да сам и ја учесник у завери, Марићу свом другу могао је истину казати тим пре што је до извршења убиства још доста времена било, а опасности за њега или за мене ни спомена небијаше.

Изрека једног сведока да сам ја подписе купио од ђака да ји тим приморам да у сајузу остану, није истинита, јер ја сам изриком казао, да сваки члан може у свако доба из друштва иступити. Кад сам говорио о полицији нисам рекао: „каква је пређе била“, ако има један сведок који то доказује, има опет и један други који по мени говори. Да сам ја против Карађорђевића био сведочи и та околност, што сам ома после убиства пред више професора бившу владу Александрову осуђиво. И против Гарашанина био сам и држо сам да никако није најбољи државник српски. То доказује да сам непрестано због кајмакамије у бризи био.

У тужби стоји да сам неморално живио. Осуђен нисам никад био, а да сам једну девојку преварио, и то није истина. Девојци је било 17 годиа, а у служби је већ од 10-те године, имала је светска искуства и зрелости. Мени је самом било 18 година а нисам никаква искуства имао. Ако је дакле било, да је ко кога преварио, то сам ја био преварен а не она.

Па какви доказа има то да сам ја неваљала морала. Од мога повратка у отачбину тек је четрнајст месеци. Шта сам за то време зло учинио? Моје ће колеге доказати, да ничим нисам заслужио тај придев „неваљао“. Моје колеге заслужују, да им се верује, они су сви на важним и частним државним местима. Пре неког времена, кад ме је један ђак увредио 112 ђака изјавише да је он „непоштен“ и „простак“.

И старији ће људи посведочити моје поштење, па и сама господа Гарашанин Мариновић, Рајевић и други. Један велик господин, кога ми сви ради његова карактера и одлични талента високо поштујемо, рекао је, да он неверује, да сам ја кадар у заверу умешати се, и он мисли, да сам по свој прилици невин. И сами моји непријатељи немогу ништа зло замном казати. Да сам невин држе и најбоље јуристе земаљске.

Против мене дакле нема ништа, и ја молим високи суд да ме за невина прогласи. И још једну реч господо моја. Ја морам свечано и искрено влади, суду и полицајској власти захалити на човечном поступку самном.

Са политичним заточеницима непоступа се обично најбоље ни у најслободнијим и најизображенијим државама. Један генерал у Француској био је кад су га затварали због политичне завере са кундацима почашћен. Обично се особито бездушно са завереници поступа, али ја сам сасвим благо држан, и сама она два жандара, који су ме чувала била су спрам мене блага и човечна.

Дворана се на брзо испразни. За сутра дан одређено је да се још неки испитају, али са овим даном у ствари свршен је процес. По „Ванд.“

Краљевска уредба од 10. августа 1868. г. којом се закључци црквено народног конгреса од године 1865. о уређењу црквених, школских и овамо односећих се фундационалних дела грчко источне српске митрополије потврђују.

(Продужење.)

§. 18. По свршеном избору оглашује одма председник изабране скупштинаре; приговори против начина избора, или против изабраних лица могу се само за 8 дана од дана избора рачунајући, примати, које одбор решава.

§. 19. Скупштинари бирају се на 6 година. Сваке друге године изступа их, изузимајући оне, кои су у одбору једна трећина Прве две трећине иступајућих опредељује коцка, последња сама по себи иступа. Таким начином поставша празна места попуњавају се у правилу сваке две године у месецу јануару. Ако ли се пак које место изселењем, смрћу, оставком, избором у одбор, губитком својства зато, или искључењем упразни; то се онда место тако има попунити у идућој скупштини.

§. 20. Црквена скупштина бира из средина своје себи председника, поред кога са десне стране у скупштини има почасно место парох, ако не би он сам на прост позив скупштине (то јест без сваке кандидаци,е) за председника изабран био.

Тако исто бира скупштина и подпредседника из средине своје.

Она бира и перовођу из средине или изван ове.

§. 21. Скупштина се редовно држи сваке године месеца марта и месеца октобра; но председник може по потреби и ванредно, услед закључења месног црквеног одбора, скупштину сазвати, и има свагда о том епар. консисторију известити.

§. 22. Дан скупштине заједно са предмети, кои ће на скупштину у претрес доћи, има се чрез пароха у цркви после службе божије скупштинарима на 8 дана напред објавити: а по околностима места, и другим уобичајеним начином.

§. 23. у делокруг местне црквене скупштине спада: а) Избор одборника. б) Уплив при постављању ђакона, систематизованих парохијски помоћника, пароха, учитеља и учитељки. в) Скупштина установљава плате црквеношколских званичника, и служитеља. г) Решава у случајевима, кад се субстанција обштинског добра мења, из капитала набавља или продаје, као и то да збришу потраживања сумнителна, и која се истерати не могу, све пак са предходним одобрењем епар. консисторије. Продаја добара бива редовно путем јавне лицитације. д) Опредељује начин, како да се капитали на приплод издају, и поставља условија, под коима да се добра под најам и закуп издају. Сигурност за дане у зајам капитале има бити пупиларна; издавања пак под најам и закуп могу бити на 6 година, и то путем јавне лицитације. Друкчија издавања зависе од дозволења епарх. консисторије. е) Закључује да се парница каква води, или да се од ње одустане; решава о умесмости и условијама поравнања у парницама; поставља правобранитеље или стално, или за поједине парнице, или разрешују у кругу своме учињене уговоре. ж) Советује се за подмирење црквеношколских потреба; одређује по нужди у ту цел прирез, и опредељује кључ по коме ће се прирез расположити, или чини зајам. Дозволење зајма, у колико $^1/_2$ годишњи приход прешао зависи од епарх. конзисторије. За прирез има се путем епарх. конзисторије дозволење наше владе измолити. з) Располаже са редовним приходом своим из добара, и обштинског приреза и са изванредним доходцима на црквеношколске цели; и по томе предрачун годишњег расхода у границама годишњег прихода на предлог местног црквеног одбора утврђује и подноси епарх. конзисторији на знање; оправљања пак која се подмирити не могу из редовног прихода, као и сваковрсна зидања зависе од предходног дозволења епарх. конзисторије. и) Рачуне црквеног одбора прегледа и епарх. конзисторији са исправама ради даљег прегледања рачуна доставља; настојава, да се накнаде рачунарске и активне рештанције најдуже за годину утерају. і) Доноси у границама закона и ових наредба местни штатут за себе, кои одговара местним околностима и потребама, и у томе поставља ближа правила о пословима кои су појединим њеним органима поверени.

Штатути они имају се предходно на одобрење поднети епарх, консисторији.

Сви остали предмети, кои се нетичу непосредно цркве и школе, искључују се без условно од расправљања у црквеној скупштини.

§. 24. Сваки скупштинар може чинити предлоге кои се р претрес узети имају, ако га у томе најмање 5 скупштинара подкрепе.

§. 25. предмети се решавају већином гласова а ако су гласови на једнако расположени, онда одлучује глас председника. Да може пак црквена скупштина ваљану одлуку донети, мора бити осим одборника, најмање једна трећина уредно позваних скупштинара.

§. 26. Гласање је јавно, изузимајући случајеве кад су лични интереси каквог скупштинара на корист ил штету његову клонећи се у питању, у ком случају такав скупштинар из седнице изступа

Гласа се са „прима се“ или са „не прима се.“

Поименце се пак гласати има: а) Ако то 10 скупштинара ишту. б) Ако председник изјави, да другим начином није кадар већину гласова, и једно или друго мјеније разабрати. в) Ако је реч о прирезу, као и свима оним предметима, кои подлеже предходном одобрењу епарх. конзисторије.

§. 27. У свакој црквеној обштини води се записник у кои уђи имају: а) Предлози црквеног одбора од речи до речи. б) Питања о коима се гласало. в) При гласању по именце, имена свију са: „прима се“ или „не“ гласајућих. г) Закључци уједно са разлози. Одељена мњенија и ограде улазе просто у записник без свакик правих сљедства.

§. 28. Записник подписује председник, одборници, и онолико других скупштинера, колико их од скупштине на то одређено буде, са перовођом; и то ако за време трајања скупштинске седнице бити неможе, у идућој седници одбора.

§. 29. Изводе протоколарне издаје председник са подписом своим и са подписом перовође под печатом црквено општинским.

§. 30. Председник записнике у препису достоверно са његовим и подписом перовође има подносити епарх, консисторији знања ради, а где је нуждно и одобрења ради.

§. 31. Председник држи ред и одговоран је за такав епарх. конзисторији. Он има сваки говор, кои би се удалио од предмета саветовања укратити, а у случају да се на вишекратне опомене не би послушао, и саму седницу распустити.

То има чинити и онда, ако би у скупштини таки неред наступио: да се неможе доћи до уредного саветовања.

§. 32. У скупштини може по нужди у појединим изванредним случајевима присуствовати изасланик консисторијални. Он заузима почестно место с десне стране председника. Он може кадгод за нужне нађе, без да у самом решавању предмета учествује, предлоге чини. Он имв председника подпомагати у наредбама, да се ред успостави, и уредно саветовање постигне.

§. 33. Ако би црквена скупштина очевидно занемаривала испуњавање дужности своих, или би границе делокрула свога прекорочивала, или би дошла у такав неред, да због непрекидних распра не би могла, до закључења да дође; то је онда власна епарх. конзисторија на основу предходне истраге йркву скупштину распустити, избор нови наредити, а немирниле искључити од тог избора за скупштинаре обштинске.

(Продужиће се.)

Угарска.

У Пешти се надају да ће се угарској делегацији оставити питања о крајини.

— Две досадање странке Словачке сложиле су се у Пожуну.

Чешка.

Часопис Коруна вели да Енглеска влада намерава послати једног дипломатског агента у Праг да проучи одношаје у Ческој.

СТРАНЕ ЗЕМЉЕ.

ТУРСКА. Руска телеграфска агентура у Цариграду јавља: Порта се оружа изговарајући се на опасност, која јој од Румунске прети. У ратном министарству силни се савети држу; даље се гласа да ће порта на пролеће 100.000 људи на Дунаву наместити.

ПРУСКА. У једној седници саборској примљена је неограничена слобода говора.

ИТАЛИЈА. Један декрет Сегатов прокламује слободу удруживања.

ФРАНЦУСКА. У процесу против демонстранта на гробу Боденовом знаменита је беседа браниоца Делесклуцова Гамбете. Главно из те беседе ово је: Последње место вели Гамбета, које се могло изабрати да се такав процес води, јесте скуп судаца. Ви знате шта се 2. дец. догодило, вама није непознато како је узбунио тај догађај савест народну. У то доба дочепао се француске владе један дотле сасвим незнатан човек и то помоћу људи о коима се може то исто казати што је Салуст казао за чорду Каталинину, што је Цезар за саме своје сукривце рекао.

Такав елеменат од толико стотина година касапи свет. и узпркос Сократима, Цицеронима и Катонима, правда се обично чизмом солдачком гуши. Али оде пред правосуђем несе тако бити. Ви судије дужнисте да нас браните и да нам помажете. На чијој страни била је онда врлина и морал? Све је то тим атентатом срушено. Француска није онда спашена него је нападнута. Али ви велите да је народ вас признао, то јест, помоћу електрицитета, и паре оманут је Париз са провинцијама а провинција са Паризом. По департмима разтрубили су глас да се Париз покорио, а у истини он је лоповски задобивен. Кадтачи су бацани на ненаоружан народ. Ја сам имао пријатеља, кои се нису ништа противили, па су опет поубијани кад су из правне академије ишли. На сваки начин није ни нужно да човек учи у оној земљи шта је право ди се напада правица.

Ја се нећу толико ни понижавати, да доказујем да је оно било по закону, што смо ми радили. Седамнајст је година од како сте ви господари француске, али ви се нисте никад усудили колко сте продрзљиви да 2. децембра славите као дан народне успомене лепе. Свака влада слави онај дан кад је дошла на престо, само два дана 18. бример и 2. децембар чине изузетак. Па добро, тај дан, кои ви презирете, ми немо га за нас да узмемо, па да га славимо као дан велике народне жалости за француском слободом.

— У владиним круговима побијају се злослутни гласови о новој буни у Шпанији, али се држи да је могуће да ће републиканци одржати победу.

ЕНГЛЕСКА. Досад су 316 либералаца и 170 консервстиваца избрана. Чист добит либералаца износи 38.

Нови Сад 13. нов. Данас у ванредној скупштини овдашње варошке обштине прочита нам краљев. поверенник г. Аст под својим председништвом министарску наредбу од 17. нов. п. р., којом се укида избор досадашњих обштинара и наређује нова рештаурација, мађистратски частници остављају се у својим службама док се обштина не изабере па ће се онда и они подврћи рештаурацији, поверенник ће за време пописа пазити на ред и контролу водити око пописа не имајући уплива на сами избор. Кад се и ако се то сврши у реду, онда нам обећава министар, да ће повереника натраг позвати и обштини њена автономна права повратити. Пређашња рештаурација, као што се у наредби вели, укида се с тога, што је попис био неправилан, што је у неким крајевима вароши један пописивао, па има и спискова, који су само писаљком (оловком) исписани, и што су неки за бираче узети, који немају својства за то, а неки су одбијени и ако имају својства. Тако гласи министарска наредба, па и та је, као што се вели у њој, изишла на жалбе појединих грађана (који осташе у мањини). За чудо је заиста, како то министарство одмах није спазило кад је имало у рукама, сва рештаурациона писмена, него сад на један пут пронађе то све. Зар министарство није читало онда писмена, и није онда имало у средини људи, који ће бар толико вештине и тако добре очи имати да бар спазе шта је писаљком а не мастилом писано, и зар тај тешки задатак мораде баш г. Асту у део пасти? Ми знамо, а званична писмана код суда уверће сваког, да је рештаурација како мађистрата тако и све обштине једном у своје време свршена. На жалбу неких овдашњих грађана, који припадаху мањини и мислише да им је свршеним избором неправо учињено, послан је г. краљ. комесар у особи г. Михаиловића, садашњег врховног жупана бачког. Он је учинивши истрагу јавио високом министарству, како је избор текао. Високо министарство одобрило је избор мађистрата, а само је нашло, да избор обштине због тога није правилан, што су при избору имена обштинара читана и тако ови бирани, а није избор гласањем извршен. Са те формалне погрешке наређен је нов избор. Овај је избор по закону учињен тако и та закона мана заглађена, и акт поднесен је високом министарству. Министарство узело га је на знање, и ништа није имало против избора приметити. Цео акт постао је дакле крепостан, постао је крепостан у толико више, што је радња бирачког одбора по закону текла, рекламације су одређене, и нема трага у актима да је коме право бирања повређено, или да је коме жалба ради повреде тога права закраћена. У министарској наредби вели се, да попис није био правилан. Али као што се из званичних писмена види, попис тај у своје време ничим није оборен, дакле је био законит и постао крепостан, а законитост и крепостност његову припознало је и само високо министарство. Што је дакле пре било законо, како да сада буде незаконо? Ако је ко пређе позван био да врши своје право, а није га вршио, одрекао се свога права, или ако може због свога немира, или што се својевољно одрекао свога права, нову рештаурацију захтевати, нити се таква може одобрити.

Еле покрај свега тога министарство обори онај акт, који једном на знање увело и оставило га у својој крепости. Али то није сав јад? Па више ми се радујемо, што је овој вароши дата нова згода, да своју снагу покаже, и да се већ једном о њој и противници увере. Али је јад што се унаточ закону одређује краљ. поверенik, да изборе надгледа и контролује. Где је тај закон, да поверенik контролира попише бирачке? Какво може бити извршивање уставног права кад је комесар за леђима као Дамоклеов мач? Или то се чини и нов закон ствара само за љубав Новом Саду — али коме, Србима или Несрбима. Радујте се ви, који захтевасте нову рештаурацију, јер ево вам се даде згода, да под комесаром извршите своје уставно право. Шта нећемо још дочекати, ако ово тумачење закона и власти још дуже потраје. Кукавни Нови Саде, кукавна Угарско! Пошто комесар метну калпак на главу, укочи се и намргоди, и громовитим гласом распусти скупштину, хтеде један члан обштине говорити и кад му комесар не даде, члан повиче: „Против овога данашњег акта свечано протестујемо!“ „Нема протеста, разилазте се!“ повика комесар. „Ми ћемо као уставни грађани своја права знати потражити, и тужићемо се краљу и сабору“. Обштинари изјаву протеста са одобрањем приме, и намерни су даље кораке чинити. Ваља нам још и то додати, да ће ново представништво од 1861. оскрснути и оно попише бирачке руководити. Како и то може бити не знамо, кад је представништво оставку дало. Па како ће и то изгледати, кад му комесар стане председавати. То ће заиста бити слободан избор. Али ми се опак не бојимо и знаћемо као увек и сада показати, каква је снага у нама.

НОВИЈЕ.

ТЕЛЕГРАМИ УРЕДНИШТВУ „ЗАСТАВЕ.“

Пешта 12. нов.

Данас су Хрвати ступили у сабор. Вакановић је говорио хрватски, Жувић мађарски. Дебата о питању народности почета је. У њој говорише Деак, Мочоњи, Бартал, Димитријевић, Шимоњи. Уписало се досад против нас 31. говорник а за нас 14. Дебата ће и сутра продужити се.

Вршац 12. новембра.

Овдашња српска црквена обштина послала је данас петицију председнику сабора у смислу предлога законскога српско-романски посланика и оградила се против предлога саборски одбора.

НА ЗНАЊЕ!

„Омладински календар за г. 1869“ ушао је у штампу и изаћи ће, ако не пре, а оно до нове године за цело.

У штампу је ушла и „Омладинска задужница за г. 1868.“ и биће за једно две три недеља дана готова.

У „Задужници“ се печата скупштинска радња омладине српске у В. Бечкереку, Београду и Новоме Саду.

ПОПРАВКА.

У прошлом броју погрешно је да је Димитријевић подпредседник народна повориштва; он је подпредседник „Матице.“

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 10. нов. Пролаз је на нашој пијаци био прошле недеље здраво жив. Наши брашнари јако су куповали, а тако исто и експортери. Тешка пшеница по 10 н. више а лошија по 5 н. Цена ће скакати. Продало се до 150,000 мерова жита. Раж се добро тражи и на цени је. Јечам су само пивари скупље плаћали. Зоб се купује за шпекулацију и плаћа се по који новчић више. Кукуруза стара мало има а нови се слабо довози. Пасуљ је појефтинио. Радња са продукти слабо важи. И сама је маст спала. Нотиране цене ове су:

Жито потиско 88—89 фун. ф.4.80.н, 87—89 ф. ф.4.65, 85—88 фун. ф.4.30 н. бан. 87—89 фун. 4 ф. 50 н. 86—89 ф.4.35 84—89 4—5 ф.. лошије 85 до 89 фун. 4 ф. 50 н., 84—89 фун. 3 ф. 90 н. 83 до 89 фун. 3 ф. 75 н.

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	832.
5% металик	58.80
Зајам народни	64,15
Дукати	5.52
Аустриско сребро	115.65

ПОЗИВ.

Пошто се заказана редовна главна скупштина „Српске читаонице“ на уречено време није могла држати због тога, што се позив није доставио свима члановима на време, то се позивају гг. чланови „Српске читаонице“ на редовну главну скупштину, која ће се у недељу 17. новембра т. г. у 3 сата после подне у дворани друштва за радиност држати.

У Новоме Саду 10. новембра 1868.

Лаза Илић секретар. 226—1 Јован Хаџић председник.

Објава.

Доле именовани дајем на знање поштованим путницима и овдашњој публици, да сам код „Пароброда у кући г. Симе Мандрино преко од велике соларе отворио кафану и гостионицу са 4—5 соба, где ћу свакога госта моћи са одабраним јелом и пићем, по умереној цени поред добре услуге задовољити.

У Панчеву на услуги

225—1—2 Васа Богосављевић кафецијa.

Стечај.

Код прве бачке трговачке и обртне банке у Новоме Саду, има да се попуни место за магазинера Плата је засада 600 фор. ау. вр.

Који се устраже за то место мораду имати стручна знања у двоструком књиговодству и вешти бити у немачком и српском језику.

Оферте тога ради нека се до 2. децембра о. г. на подписану дирекцију пошљу.

Дирекција прве бачке трговачке и про-

222—3—3 метне банке у Новоме Саду.

У трговини доле подписаного могу се добити ове књиге:

„Псалми Давидови попут српскијех народнијех пјесама спјевао Огњеслав Утјешеновић — Острожински“ по 1 фор.

„Свето писмо старога и новога завјета превели Ђуро Даничић и Вук Стефановић — Караџић“ по 1 фор. 40 н.

„Философично-педагогичка расправа о политично-народном васпитању написао Јосиф Подградски професор“ по 50 н.

„За слободу и народ покушаји Владимира Јовановића“ по 1 ф.

„Бранивој кнез захумски хисториска драма од др. Михаила полита-Десанчића“ по 60 н.

Писмене наручбине са стране, обављају се тачно.

Ђорђе Ракић.

ОГЛАС.

Који су у доњем телу просути (килави),

па ма од тога и одавно патили, могу се у највише случајева подпуно излечити МЕЛЕМОМ Готлиба Штурценегера (Gottlieb Sturzeneggers Bruchsalbe). Подробно упутство за употребљење мелема, са множином званично потврђених сведочанства за предходно уверење шиље се безплатно (gratis). Мелем се продаје у лонцима по 3 фор. 20 н. а. вр., како код самог изналазана Готлиба Штурценегера у Херисау, Кантону Апена целу у Швајцарској (Gottlieb Sturzenegger in Herisau, Kanton Appenzell, Schweiz), тако и преко F. Formágyi, у Apotheke zur heil. Marie in Pesth. 72—15—17

ПОЗИВ НА УПИСИВАЊЕ

на акције II. емисије угарска фармацеутиска и технично-хемична централна завода у Пешти.

Изненадни полет и повољни резултати у радњи угарска фармацеутиска и технично-хемични завода*) централна, приволели су изванредну главну скупштину, која је 29. јула држана, да садашњи акцијски капитал од 300,000 фор. емисијом нових акција по 200 фор. на 600,000 подигне. Акције друге емисије плаћа ће се у ратама, које ће се доцније одредити; исте добијају до дана кад се последња рата исплати 6 проц. камате, која ће се при плаћању последње рате урачунати; а од тог дана имају дела у чистом добитку, као и они I. емисије подједнако.

Који имају акције I. емисије, па оће да им важи право, које им по штатутама припада, а то још нису захтевали, нека изволе до крај новембра о. г. код ма ког места где се уписује пријавити се са акцијама, односно са интеримним писмом; јер доцнијим пријавама неће се уступати првенство.

Уписивање почиње од 2—3. нов, и плаћа се 5 проц. — 10 форинти од акције, и то:

У Пешти код англо-угарске банке, велика улица бр. 1.

у бироу централна завода у вацкој улици бр. 59.

У Будиму код комерцијалне и обртничке банке у Сечењ. ул. бр. 66.

У Пожуну код обртничке банке.

У Темишвару код комерцијалне и хипотекар. банке.

У Ђуру код ђурске трговачке банке.

У Великом Вараду код комерцијал. и продуктске-кредит банке.

У Клаузенбургу код штедионице.

У Бији код банке трговине и обрта; и у Новоме Саду код прве бачке трговачке банке бр. 89.

127-1-3

*) Прва петомесечна радња од првог августа до последњег декембра 1867. донела је 27 процената годишње камате. и добивала је а конто дивиденден купона који у јулу 1869. излази, већ 1. септ. 1868. деоница по 15 ф. на акцију.

Издавалац и одговорни уредник др. Свет. Милетић.

Платонова штампарија у Новоме Саду. 1868.